

Istoria și dragostea de patrie

Foarte greu se definesc noțiunile cu care ne-am născut și cu care lucrăm zilnic. Fac parte din noi. Nu putem trăi, nu ne putem concepe fără ele. Și tocmai asta face și mai grea operația de a crea o definiție după normele logicii.

De aceea să nu năzuim a da definiții. Ci să ne mulțumim a afirma că noțiunile de patrie și patriotism au un conținut material și spiritual precis, cu un anume circuit geografic și istoric. Că au o valoare biologică legată de însușirile generale ale poporului și un conținut moral, spiritual exprimat prin grai, prin cultură, prin artă. Iar în noi ele se reflectă întotdeauna complex, multilateral, rațional și afectiv. Sunt organice, intrinsece. Ne reprezintă și le reprezentăm. Le gândim, le simțim, le trăim, le exprimăm, le cântăm. „De îndată ce nu mai are patrie, spunea Rousseau, omul încetează de a mai fi”.

Din noțiunile de progres, luptă, patrie ne făurim în fapt viața și istoria.

Cele mai mărețe fapte ale istoriei sunt o nobilă cale și un nobil chip de preamărire a patriei, a ființei poporului și a statului nostru în clipele de grea cumpănă, ca și în momentele de răgaz și pace.

Când dacii lui Decebal au zidit Sarmizegetusa din munții Orăștiei au săvârșit un act de preamărire patriei. Când un păstor cu mare dragoste pentru natalele priveliști carpatine a scandat:

*„Pe-un picior de plai,
Pe-o gură de rai...”*

a descris patria ca pe o entitate fizică și una spirituală. A înfățișat-o cu mijloacele artei. Genial de simplu, de lapidar, de adevărat, de frumos.

Când oștenii lui Basarab I aruncau din vârful munților, la Posada, săgeți și stânci în capul invadatorilor săvârșeau un act patriotic: apărau libertatea vetrei străbune, abia atunci înfiripată într-un stat. Pentru că patria este o casă unde oamenii de același grai și cu aceleași preocupări, cu aceleași obiceiuri și cu aceleași

năzuințe cată să trăiască slobod, să se apere de dușmani, să câștige un dram măcar din dreptul de a dobândi fericirea.

Când țăranii își construiau tabăra de la Bobâlna să-și apere libertatea socială și drepturile răpite de nemeșime savârșeau un act patriotic. Caracterul patriotic al răscoalei condusă de Horea l-a definit el însuși, în clipa amară când îl striveau cu roata: „Mor pentru popor”. Pe asemenea drepturi și adevăruri de nezdruccinat se întemeia Tudor Vladimirescu când plesnea obrazul ciocimii înstrăinate cu șfichiul dojenitor al întrebării: „Patria este norodul sau tagma jefuitoare?”

Din dragoste pentru patrie, așa cum și l-a închipuit Mihai Eminescu, marele nostru poet național, Mircea cel Bătrân l-a înfruntat pe Baiazid Ilderim la Rovinei:

*„Eu? îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...
Și de-aceea tot ce mișcă-n țara asta, râul, ramul,
Mi-e prieten numai mie, iară ție dușman este...”*

Din dragoste de patrie, Ștefan cel Mare și-a călăuzit cu rar întâlnită pricepere oștenii în lupta de la Vaslui, dobândind una dintre cele mai strălucite victorii ale vremii și al multor vremi. Și tot dragostea de țară l-a însuflețit pe acest voievod și familia lui când, după înfângerea de la Valea Albă, cum ne povestește Ion Neculce cronicarul, „au mărșu să între în Cetatea Neamțului. Și fiind mumă-sa în cetate, nu l-au lăsat să între și i-au zis că pășirea în cuibul său nu piere. Ce să să ducă în sus să strângă oaste, că izbânda va fi a lui. Și așa, pe cuvântul mâne-sa s-au dus în sus și au strânsu oaste”.

Aceeași dragoste de țară a dovedit-o atunci, în acele clipe de grea cumpănă, și bătrânul Daniil Sihanstrul: „Și au întrebat Ștefan vodă pre sihastru – scrie tot cronicarul Neculce – ce va face, că nu poate să se mai bată cu turcii: închina-va țara la turci, au ba? Iar sihastrul au dzis să nu o închine, că războiul este al lui...” Câtă epopee și câtă simțire patriotică adunată în aste puține cuvinte: „să nu o închine, că războiul este al lui”.

Din înflăcărată dragoste de țară și de libertate Mihai Viteazul a spintecat cu barda lui văzduhul carpatin, doborând potrivnicii din calea unității de luptă antiotomană. N-a ocolit nicio primejdie. Îl călăuzea un gând măreț: să unească tustrele țările române. Și pentru asta mânuia o bardă cu două tășuri. Cu ea a doborât

oștile potrivnicilor. Cu ea a vrut să sfâșie toată urzeala viclenilor, bătându-se pentru triumful unei cauze drepte, progresiste, luminoase. De aceea, eroul de la Călugăreni a fost, este și va fi, alături de Decebal și de Horea, alături de Tudor Vladimirescu, eroul care a rourat cu sângele lui, ca și al milioanelor de anonimi jertfiți pentru libertate, pământul sfânt al patriei. A fost, este și va fi pentru poporul român:

*„Domnul cel vestit,
Care-n lume a venit,
Pe luptat și biruit”.*

Când diaconul Coresi sau mitropoliții Varlaam, Ștefan, Dosoftei ori Antim Ivireanul tipăreau cărți pentru toți românii, când alegeau în cărțile lor acele cuvinte care, ca banii, „să umble pretutindeni” unde respiră suflet românesc, săvârșeau operă patriotică.

Cronicarii au socotit întotdeauna istoria ca o călăuză morală, ca un nesecat izvor de învățăminte, de pilde eroice „pentru ca să putem și traiul vieții noastre a tocmi”, cum grăia Constantin stolnicul Cantacuzino. Miron Costin știa că înaintașul său Grigore Ureche „au făcut de dragostea țării letopisețul său... numai lui de această țară i-a fostu milă, să nu rămâie întru întunerecul neștiinței”. Totodată cronicarul da o lapidară definiție rolului patriotic al istoricului, ca entuziast apărător al gloriei străbune, înfățișate numai și numai în haina adevărului: „A lăsa iarăși nescris, cu mare ocară înfundat neamul acesta de o seamă, de scriitori, ieste inimii durere... Nici ieste șagă a scrie ocară veșnică unui neam, că scrisoarea ieste lucru vecinie... Eu voi da seama de ale mele, câte scriu.”

„Fără istorie – arăta Constantin stolnicul Cantacuzino – nu numai de râsul altora și de ocară suntem, ci și orbi, muți, surzi suntem de lucrurile și faptele celor mai de mult ce într-acest pământ s-au întâmplat.”

Iar Ion Neculce sfârșea „Precuvântarea” la letopisețul său: „Deci, fraților cetitorilor, cu cât vă veți îndemna a cetire pe acest letopiseț mai mult, cu atât veți ști a vă feri de primejdii și veți fi mai învățați a dare răspunsuri la sfaturi ori de taină, ori de oștire, ori de voroave, la domni și la noroade de cinste.”

Transilvăneanul Gheorghe Șincai „săvârși munca” la „Hronica” sa „pentru folosul românilor”, a tuturor românilor. Realizând cea dintâi istorie națională, de fapt unifică în file de cronică un popor care era de la zămisirea lui unu, dar ținut despărțit de niște stăpâniri străine și despotice. Și-a purtat Șincai cronica în spate în tot timpul dramaticii lui rătăcirii și prigoane: „dacă nu mi-a fost rușine a-l face, nici a-l purta, nicidecum îmi va fi rușine”. „Umbra divinului cerșetor cu desagii pe umeri”, cum îl caracterizează Hasdeu, era încredințată că duce în spate epopeea unui popor, a unei națiuni care se vrea unită. Ducea în spate mare pledoarie pentru existența și pentru apărarea drepturilor poporului român de pretutindenii. Avea dreptate V. Pârvan să afirme că „istoriografia românească din Moldova, Ardeal și Țara Românească e creatoare a conștiinței naționale superior culturale a poporului nostru” („Idei și forme istorice”, 1920, p. 33).

Chiar în vremea grea a fanarioților, pe sulul de hârtie desfășurat și ținut în mâna lui Ienăchiță Văcărescu, din tabloul lui Anton Chladek, stă scris testamentar:

*„Urmașilor mei Văcărești
Las vouă moștenire
Creșterea limbii românești
Ș-a patriei cinstire...”*

În caldă, înflăcărată lor dragoste de patrie, și Bălcescu și Kogălniceanu au făcut apel la istorie. „Istoria este cea dintâi carte a unei nații”, a formulat Bălcescu. „Istoria este măsura sau metrul prin care se poate ști dacă un popor propășează”, scria Mihail Kogălniceanu în 1843 și adăuga: „Trebuița istoriei ne este neapărată chiar pentru ocrotirea driturilor noastre... începutul nostru ni s-au tăgăduit, numele ni s-au prefăcut, pământul ni s-au sfâșiat, driturile ni s-au călcat în picioare numai pentru că n-am avut conștiința naționalității noastre, numai pentru că nu am avut pe ce să ne întemeiem și să ne apărăm dreptățile”.

„Prețul și folosul istoriei, scria George Bariț în 1845, este atât de prisos a vrea să-l spuim prin cuvinte, pe cât e de prisos a voi să arăți că razele și căldura soarelui sunt neapărat trebuincioase și folositoare”. Inima istoricului, scria el mai departe, „trebuie să bată pentru fericirea oamenilor și a patrioților; el are să simtă fierbinte pentru patrie și libertate, să fie înflăcărat de tot ce e mare

și bun și să cuteze a spune în fața lumii adevărurile de care e străbătut”.

Pentru patrie a străbătut Nicolae Bălcescu drumul până în munții lui Avram Iancu. Și tot pentru libertate a scris, până în clipa când moartea i-a smuls pana din mână, epopeea lui Mihai Viteazul și a poporului oblăduit de el, ca să nu se uite niciodată, în veacurile ce vin, pilda jertfei pentru unitatea și independența patriei. Trecând, ceva mai târziu, și cercertând prin Palermo, Alecsandri n-a mai găsit mormântul lui Bălcescu, cel stins în trist și amar surghiun. S-a întors atunci poetul cu fața către răsărit, și-a învăpăiat inima cu arșița durerii și și-a ritmat gândul și sentimentele întru slava prietenului lipsit, din neomenia tiranilor, de-un mormânt în patria pentru libertatea căreia a luptat și s-a jertfit:

*„Du-te, rază strălucită,
Du-te, mică pășărea,
Și pe țara mea iubită
Mângâiați-o-n lipsa mea!
Iar tu, nour de rodire,
Fă să crească-n sânul său,
Cu verzi lauri de mărire,
Floarea sufletului meu!”*

Scriindu-și „Istoria românilor din Dacia Traiană”, înainte de 1900, A. D. Xenopol era preocupat de rolul istoriei în împlinirea marelui ideal național: unirea întregului popor într-același stat: „Și cu toate acestea, poporul român nu poate înăbuși o speranță ce încolțește în el de câte ori își aruncă ochii spre toate acele părți unde răsună graiul românesc, anume că în păturile adânci ale unui viitor oricât de îndepărtat va răsări odată frumosul arbore al unirii tuturor românilor; că pe cât se întinde graiul lor comun se vor înjgheba și interesele lor comune; că granițele statului vor cădea o dată cu acelea ale naționalităților... Fericit e poporul ce poate avea în această lume un ideal de realizat; al nostru este viu înaintea ochilor și noi nu-l vedem?!” („Istoria românilor din Dacia Traiană”, I, 1925, p. 19).

Meșterul Manole, înșurubând înspre zenit turlele mănăstirii de la Curtea de Argeș, uimind lumea cu ingenioasa și caldă frumusețe a întregii construcții, a săvârșit o faptă patriotică.

Patriot a fost zugravul de la Voroneț și N. Grigorescu și Luchian și Brâncuși care au dat caracter de universalitate chi-purilor și peisajului, ideilor și simțirii, umbrei și luminii izvorâte din ființa poporului nostru, din pământul și din cerul patriei.

Dintr-o adâncă dragoste de patrie și de popor, de graiul și de simțirea românească, Mihai Eminescu a făurit toată poezia lui. Cu flacăra geniului său a topit într-un luminos cristal multe comori de simțire populară, minunate pilde istorice și bogate idei personale, ca să-l șlefuiască apoi cu atâta măiestrie, încât l-a înălțat la rangul de mare și strălucită artă, înțeleasă și prețuită pretutindeni, de orice inimă omenească.

Dintr-un sentiment patriotic, Brâncuși a luat legenda auzită în copilărie la bunici, a luat stâlpul cerdacului de care și-a rezemat tâmpla în adolescență, le-a filtrat prin sufletul lui de artist genial și le-a transformat în „Pasărea măiastră” și în „Coloana recunoștinței infinite”, colorându-le cu un simbol înalt și adânc grăitor. Așa le-a dat nemurire și circulație universală.

Același sentiment patriotic l-a înaripat, l-a înflăcărat pe George Enescu să sublimeze melodia populară în rapsodiile române și să le dea glas prin toate orchestrele lumii, îmbogățind muzica universală cu un dram de frumusețe românească.

Același fierbinte sentiment de dragoste de patrie a înaripat neîncetata și frenetica muncă a lui N. Iorga, muncă din care a rezultat uriașa lui operă științifică și artistică. „Istoria e disciplina cea mai *umană* din toate”, spunea Iorga. „Științele fizico-naturale, cele matematice ridică spiritul pe culmi de unde viața se vede fără relief, culoare și interes; istoria nu numai că se lasă în mijlocul vieții, dar o lărgeste prin perspectiva imensă a trecutului, prin presimțirea viitorului fără de capăt. Nu există disciplină omenească prin care să ne facem mai sociabili, mai altruști, mai iubitori de om și de viață” („Generalități cu privire la studiile istorice”, 1911, p. 43).

Dar nu-i nimeni patriot numai pentru că are o patrie. Pentru că-i consumă pâinea, îi bea apa izvoarelor, îi respiră aerul îmbălsămat de mireme și-i admiră, spre propria-i desfătare, frumusețile. Ca să fie cineva patriot trebuie să aibă patria în el, în orice clipă și oriunde ar fi. Să-i cunoască istoria, trecutul de luptă, înfrângerile și biruințele. Să le cunoască, să fie mândru de ele și să învețe din pilda și jertfa străbună.

Acum peste un veac, tânăr, foarte tânăr încă fiind, Mihai Eminescu își scanda sentimentul dragostei de patrie în cadență înflăcărată, cu candoarea și totalitatea făpturii lui de adolescent genial:

*„Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie,
Țara mea de glorie, țara mea de dor?
Brațele nervoase, arma de tărie,
La trecutu-ți mare, mare viitor...”*

A grăit acum un veac despre un adevăr prețios pentru multe veacuri. A grăit așa cum numai geniile știau să grăiască, izvodind din fapte de cronică străveche idei și sentimente noi și înalte, întărindu-le, cimentându-le în suflete și în conștiință cu rațiunea sublimă precizuni: „La trecutu-ți mare, mare viitor...”

Vorbind despre patrie și patriotism, în primul rând de pe pragul istoriei, n-am spus totul. N-am prins decât o parte din marele conținut de idei și simțire cuprins în noțiunile de patrie și patriotism. Nici nu putem avea pretenția să spunem vreodată totul. La cele câteva lucruri exprimabile și pe acest tărâm există mii de inexprimabile. Asta nu înseamnă că ele nu există. Dimpotrivă, milioane de cugete gândesc la ele; milioane de inimi le simt în fiecare clipă. Și-i convins oricine că istoria este un minunat și nesecat izvor de pilde cuceritoare întru dragostea și jertfa de țară, de patrie, de popor. Grăiește minții și inimii prin argumentul faptelor, prin nezdruncinatul argument al faptelor care, puse apoi sub lupa științei și analizate din toate unghiurile, relevă un substanțial miez ideologic și un viguros efect moral.

Pe la 1683, Miron Costin se adresa lui Duca Vodă într-un moment greu: „Ce drept au ei să vie asupra măriei tale? Să nu dăm locul, că pământul acesta este frământat cu sângele moșilor și strămoșilor noștri...”

Cuprins

Istoria și dragostea de patrie.....5

ZĂMISLITORII

1. Dacă aveți acasă bogăție și blide de aur,
ce căutați la noi?..... 15
2. Dacia strălucea în zenitul istoriei 19
3. Strămoșii de pe Columna Traiană23
4. Decebal – eroul strămoșilor și strămoșul eroilor.....
5. Traian – *Optimus Princeps*33

„DESCĂLECĂTORI DE ȚARĂ, DĂTĂTORI DE LEGI ȘI DATINI”

1. Cei trei din Transilvania: Glad, Menumorut și Gelu 38
2. Basarab, întemeietorul Țării Românești45
3. Bogdan Vodă al Moldovei49

LUPTĂTORI PENTRU LIBERTATE

1. Umbra lui Mircea la Cozia.....55
2. Alexandru cel Bun, vrednic gospodar
și ocârmuitor de țară 61
3. Cei mulți și dârji de pe dealul Bobâlna 65
4. „Lumina lumii” – lăncu de Hunedoara 70
5. Un om al dreptății strașnice și al curajului
neînfricat – Vlad Țepeș76
6. Atunci, în ianuarie 1475, la Vaslui..... 83
7. „Ștefan, Ștefan domn cel mare...” 90
8. Gheorghe Doja conduce un mare război
țărănesc împotriva nobilimii 97
9. Petru al Răreșoaiiei, voievod, ostaș și ctitor..... 102
10. De ce l-au sfâșiat dușmanii pe Ion Vodă cel Viteaz? 108

CEL DINTÂI PAS SPRE UNIRE

1. „...Fără numai cu bărbăția să ridice sabie asupra vrăjmașilor...”	117
2. La Șelimbăr, în octombrie 1599	123
3. „...Io, Mihail Voievod, domn al Țării Românești, al Transilvaniei și al Moldovei...”	130
4. Mirăslău, Mirăslău	136
5. „...Marele și neînfricatul leu al Răsăritului”	142
6. „Și nu fu pre voia...”	151
7. Silnica moarte a lui Miron Costin.....	156

IZVODITORI AI CONȘTIINȚEI NAȚIONALE

1. Dimitrie Cantemir – cărturar european și patriot român.....	165
2. Constantin Brâncoveanu, „prințul de aur”	173
3. Tudoran al lui Dănilă din Bichiu, precursorul lui Horea.....	180
4. „Câte sate românești, atâția Horea sunt!”	183
5. „Domnul Tudor”	191
6. Nicolae Bălcescu, un român de pretutindeni și de totdeauna	197
7. Avram Iancu – Craiul munților.....	210
8. Cei cinci Golești din 1848	223

ÎMPLINIREA VISULUI CEL MARE AL UNIRII

1. Poporul – făptuitorul și eroul Unirii.....	229
2. Un domnitor al poporului: Alexandru Ioan Cuza	238
3. Mihail Kogălniceanu, omul unei epoci întregi	243
4. La Grivița, în 1877	248
5. Peneș Curcanul și prototipul lui din 1877	254
6. Eroina de la Jiu – Ecaterina Teodoroiu	257
7. Căpitanul Grigore Ignat și mitraliorii lui	264
8. 1 Decembrie 1918 la Alba Iulia: „Pe-al nostru steag e scris Unire!”	272